

B

Tanulói munkafüzet

10

SZÖVEGÉRTÉS - SZÖVEGALKOTÁS

FÖLDRAJZ

Készítette
Molnár Krisztina
Mészáros Csaba

FÖLDÜNK ÉS KÖRNYEZETÜNK MŰVELTSÉGTERÜLET

- 3 Az Európai Unió
- 8 Németország
- 13 Japán
- 19 Népesedési folyamatok Magyarországon

A KIADVÁNY KHF/4389-12/2008 ENGEDÉLYSZÁMON 2008. 12. 16. IDŐPONTTÓL TANKÖNYVI ENGEDÉLYT KAPOTT.

EDUCATIO KHT. KOMPETENCIAFEJLESZTŐ OKTATÁSI PROGRAM KERETTANTERV

A KIADVÁNY A NEMZETI FEJLESZTÉSI TERV HUMÁNERŐFORRÁS-FEJLESZTÉSI OPERATÍV PROGRAM 3.1.1. KÖZPONTI PROGRAM (PEDAGÓGUSOK ÉS OKTATÁSI SZAKÉRTŐK FELKÉSZÍTÉSE A KOMPETENCIA ALAPÚ KÉPZÉS ÉS OKTATÁS FELADATAIRA) KERETÉBEN KÉSZÜLT, A SULINOVA OKTATÁSI PROGRAMCSOMAG RÉSZEKÉNT LÉTREJÖTT TANULÓI INFORMÁCIÓHORDOZÓ. A KIADVÁNY SIKERES HASZNÁLATÁHOZ SZÜKSÉGES A TELJES OKTATÁSI PROGRAMCSOMAG ISMERETE ÉS HASZNÁLATA.

A TELJES PROGRAMCSOMAG ELÉRHETŐ: WWW.EDUCATIOHU CÍMEN.

FEJLESZTÉSI
PROGRAMVEZETŐ

KERNER ANNA

FELELŐS SZERKESZTŐ

NAGY MILÁN

SZAKMAI LEKTOR

DR. KALMÁR ZOLTÁN

A TANKÖNYVVÉ
NYILVÁNÍTÁSI
ELJÁRÁSBAN
KÖZREMŰKÖDŐ
SZAKÉRTŐK

TANTÁRGYPEDAGÓGIAI SZAKÉRTŐ: DR. KÜRTI GYÖRGY
TUDOMÁNYOS-SZAKMAI SZAKÉRTŐ: BOTTLIK ZSOLT
TECHNOLÓGIAI SZAKÉRTŐ: ÁBRAHÁM JULIANNA

© MOLNÁR KRISZTINA, MÉSZÁROS CSABA, 2008

© EDUCATIO KHT., 2008

RAKTÁRI SZÁM:

H-BSZE1002

TÖMEG:

100 GR.

TERJEDELEM:

3,64 A/5 ÍV

AZ EURÓPAI UNIÓ

„EGYSÉG A SOKFÉLELÉGBEN” (AZ EU JELMONDATA)

1. Az Európai Unió kialakulásának okai

Európa századokon keresztül gyakori és véres háborúk színhelye volt. **Politikai okokból** a szabad országoknak be kellett látniuk, hogy a hosszantartó béke biztosításához együttműködésre van szükség. Az együttműködés mellett szólt az Egyesült Államok és a Szovjetunió politikai és gazdasági fölényének ellensúlyozása is. Az európai egyesülési folyamatot az USA is támogatta. Annak ellenére ugyanis, hogy az részben elne irányult, a Szovjetunióval szemben erős szövetségesre volt szükség.

Gazdasági okok is indokolták az egységre törekvést. Egyfelől a nagyobb üzemekben gazdaságosabb volt a termelés. Az autógyártásban például a 130 ezer helyett a 260 ezer darabot termelő üzem vált gazdaságossá. A kis európai országok hazájukban nem tudtak ennyit eladni, így célszerű volt egyesíteni piacukat, hogy versenyben maradjanak. Másfelől a mind jelentősebb kutatások hatalmas kiadásait a nagyhatalmak ki tudták fizetni, a kisebb európai országok azonban nem. Így tehát közös kutatási programokra volt szükség a versenyképesség megőrzésére.

2. Az Európai Unió kialakulásának folyamata

Az Európai Közösség közvetlen előzménye, a **Szén- és Acélközösség (Montánunió)** 1951-ben alakult Franciaország, Olaszország, Németország, Belgium, Hollandia és Luxemburg részvételével. A tagok megszüntették az egymás közti szén- és acélkereskedelem korlátait, valamint közös szabályok szerint ellenőrizték a vállalatokat, az árakat és a termelést.

Az említett hat ország 1957-ben az úgynevezett Római Szerződéssel két új közösséget

1. ábra: Az európai zászló 1985-ben valamennyi tagország állam- és kormányfője az EU – akkoriban Európai Közösségek – hivatalos emblémájaként fogadta el a kék alapon kör alakban elhelyezkedő 12 aranyárga csillag tervét.

hozott létre: **1. Az Európai Atomenergia Közösség (Euratom)** feladata az atomenergia békés felhasználása és a drága atomipari kutatások összehangolása volt. **2. Az Európai Gazdasági Közösség (EGK)** a gazdasági integráció létrehozásáért alakult.

Megkezdődött a tagállamok közötti kereskedelem akadályainak elhárítása és a „közös piac” létrehozása. A Montánunió, az EGK és az Euratom egyesülésével alakult

meg az **Európai Közösség (EK)** 1967-ben. 1968-ban megvalósult a vámunió.

A hat alapító országhoz 1973-ban csatlakozott az Egyesült Királyság, Írország és Dánia. Ekkor a norvégok is megkapták a lehetőséget, de azt népszavazással visszautasították. A nyolcvanas években Dél-Európa országai előtt nyílt meg a kapu. 1981-ben a görögök, 1986-ban a spanyolok és a portugálok lettek tagok, így az EK 12 tagúvá bővült.

1992-ben aláírták a **Maastrichti Szerződést**, amely alapján **1994. január 1-jétől** az EK nevét

2. ábra: Az Európai Unió 1995-ben

Európai Unióra (EU) változtatták. A tagállamok közötti együttműködés új formáit vezették be, például a védelmi politika esetében.

1995-ben Ausztria, Svédország és Finnország lett az EU tagja. **2004 Magyarország** számára a legfontosabb dátum: az EU újabb tíz taggal bővült. Az újak többsége rendszerváltó ország (Magyarország, Lengyel- és Csehország, Szlovákia), a három balti állam (Észtország, Lettország Litvánia) pedig a volt Szovjetunióból érkezett. Ezen kívül Szlovénia, Ciprus és Málta csatlakozott; 2007-ben pedig Románia és Bulgária.

3. Közös elvek és törekvések

Időbe került, míg a tagországoknak sikerült biztosítani **az áruk, szolgáltatások, személyek és a tőke szabad mozgását**. Az egységes piac hivatalosan 1992-ben valósult meg.

A 90-es években egyre könnyebbé vált az emberek számára az Európán belüli mozgás, mivel az EU **belső határainak többségén megszüntették az útlevel- és vámkezelést**.

1992-ben az EU döntést hozott a monetáris unió (EMU) megteremtéséről. **A közös valuta – az euró – 2002. január 1-jén** valósult meg az Európai Unió akkori 15 tagállamából 12-ben. Az Egy euró-övezetbe tartozó ország lakói számára egy másikban történő vásárlás vagy üzleti művelet olcsóbb lett, mivel nem kell pénzt váltaniuk és kezelési költséget fizetniük. Olcsóbb lett a telefonbeszélgetés, az Internet és a légi közlekedés.

3. ábra: Az euró-övezet

Az EU-polgárok élhetnek, dolgozhatnak, tanulhatnak és nyugdíjba is vonulhatnak egy másik EU-országban. Közel 2 millió fiatal részesült már abból az előnyből, hogy másik európai országban folytathatta tanulmányait és fejleszthette képességeit. (Az EU tanulmányi csereprogramjai és határokon átnyúló **partnerkapcsolatai**, az Erasmus, a Leonardo és a Socrates közismertek.)

Az EU **100 milliárd eurós évi költségvetésének** egyharmadát fordítja arra, hogy ösztönözze a gazdaság fellendülését, és munkahelyeket teremtsen a hátrányos helyzetű régiókban, valamint, hogy a munkanélküli, illetve szakképzetlen lakosoknak képzési lehetőséget biztosítson. Az EU azzal, hogy támogatja a magas szintű **technológiai kutatást és fejlesztést**, a jövő munkahelyeibe is befektet.

Az EU élen jár a **környezet megőrzésére és a fenntartható fejlődésre** irányuló támogatásban. Európa folyói és tengerpartjai tisztábbak lettek, mint korábban, kevesebb a járművek által kibocsátott szennyezőanyag, a hulladéklerakást pedig szigorú szabályok korlátozzák.

Az **EU-törvények tiltják a diszkriminációt**. Tisztességesebb és hatékonyabb társadalmunk akkor, ha nem különböztetjük meg embertársainkat nemzetiség, nem, fogyatékoság, faj vagy más tényezők alapján.

Az EU-országok közös erőfeszítéseket tesznek a **nemzetközi terrorizmus** megszüntetésére, valamint a határokon átnyúló **kábítószer- és embercsempészet** megelőzése érdekében. Az EU-országok **menekültügyi** politikáikat is összehangolják, és az EU külső határain – így Magyarországon – megszigorítják az ellenőrzést.

Amióta az Európai Unió polgárai bármely EU-országban élhetnek, **jogaik érvényesítésére** az EU-n belül bárhol azonos mértékben nyílik lehetőségük. Az EU tagállamok kötelesek az EU-törvényeket egységes módon alkalmazni.

4. Az Európai Unió ma

Mára az Európai Unió **27 országot** és **496 millió lakost** számlál. Európa olyan kontinens, mely sok hagyománynak és nyelvnek ad otthont, ugyanakkor létezik egy **közös értékrend** is, amely a demokrácián, a szabadságon és a társadalmi igazságosságon alapul. Az EU ápolja az együttműködést Európa népei között, biztosítja, hogy a döntések a polgárokhoz a lehető legközelebb levő szinten szülessenek. Tagállamai közös intézményeket hoztak létre, hogy a közös érdeket érintő ügyekben demokratikusan, európai szinten hozhassanak döntéseket.

Az Európai Unióhoz bármely európai ország csatlakozhat, amennyiben stabil demokráciával rendelkezik. Rendelkeznie kell továbbá működő piacgazdasággal és az EU-törvények bevezetésére alkalmas közigazgatással.

MUNKALAP

1. Az első szövegegység alapján rendezd el helyesen az alábbi vázlatpontokat!

Az EU kialakulásának okai/céljai:

- politikai, történelmi okok, célok
- az együttműködéssel biztosítható a hosszantartó béke
- az EU kialakulásának főbb céljai
- a nagyobb üzemekben gazdaságosabb a termelés
- az együttműködéssel az Egyesült Államok fölénye ellensúlyozható
- gazdasági okok, célok
- hatékonyabbak a közös kutatási programok

2. Alkoss mondatokat a második szövegrész alapján! Ezek segítségével juss el az első kijelentéstől a negyedik megállapításig! Csak a legfontosabb elemeket használd fel a szövegből!

A)

1. 1951-ben magalakult a Montánunió.

2.

3.

4. 2004-ben Magyarország az Európai Unió tagja lett.

B)

1.

2. A nyolcvanas években Dél-Európa országai lettek az EU tagjai.

3. A kilencvenes években Ausztria, Svédország és Finnország csatlakozott.

4.

3. Figyeld meg az 1. és 2. ábrát! Ezek, valamint a második szövegrész alapján helyezd el a mondatok betűjelét a táblázat megfelelő részébe!

A: Franciaország a hat alapító állam közé tartozik.

B: Svájc nem tagja az Európai Uniónak.

C: Portugália EU-tagország, és egyben az euró-övezet tagja is.

D: Lengyelország nem tartozik az euró-övezetbe.

E: Svédország EU-tagállam, de egyelőre nem vezették be az eurót.

F: Norvégia nem tartozik a tagországok közé.

A MÁSODIK SZÖVEGRÉSZBEN OLVASHATÓ INFORMÁCIÓ	A SZÖVEGBEN ÉS AZ ÁBRÁKON EGYARÁNT SZEREPLŐ INFORMÁCIÓ	AZ 1. ÉS 2. ÁBRÁN LÁTHATÓ INFORMÁCIÓ

4. Az alábbi szempontok alapján csoportosítsd a harmadik szövegrész információit! Ezután egy-egy terület „szakértője” röviden foglalja össze szóban az uniós elveket!

Munka- és oktatásügyi elvek	
Környezetvédelmi elvek	
Jogi és bűnmegelőzési elvek	
Szociális elvek	
Közigazgatási, pénz- és vámügyi elvek	

5. Cseréld fel a negyedik szövegrész címét az „Egység a sokféleségben” címre! E szerint fogalmazd újra a szövegrészt!

6. Fogalmazz meg érveket a következő állítás mellett!

„Az EU-tagság minden magyar állampolgár számára előnyökkel jár.”

TANULÓI ÉRTÉKELÉS

A legfontosabb, amit megtanultam, az, hogy

A legjobban az tetszett, hogy

Az jelentette a legtöbb problémát, hogy

A következőről szeretnék még többet megtudni:

Kitől tanultam a legtöbbet?

NÉMETORSZÁG

I. Földrajzi környezet

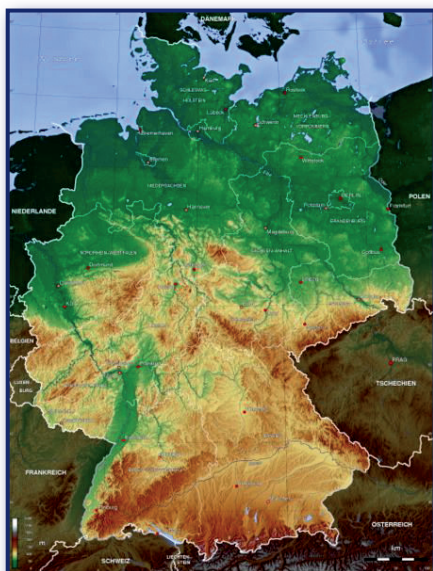
Németország a déli határánál fekvő Alpok hegyláncától az északi határát képező Északi-tengerig és Balti-tengerig terjed. E határok között három nagy tájegységet különíthetünk el.

A változatos formakincsű mészkőláncokból álló **Alpok** turistaparadicsom. A hegység előterében rét- és legelőgazdálkodás folyik, kiemelkedő szarvasmarha-tenyésztéssel.

A **Német-középhegység** hegyek, völgyek, medencék tarka mozaikja. Ez a terület ásványkincsekben gazdag, főként fekete- és barnaköszénben, valamint kősóban és kálisóban.

Németország északi harmadát a **Germánalföld** foglalja el. Területén rengeteg tó, láp és főként rét található. Itt szálás és lédús takarmányokat, árpát és burgonyát takarítanak be.

Az ország területe három tenger vízgyűjtőjéhez tartozik. A **Rajna** és az **Elba** az Északi-tengerrel, az **Odera** és néhány kisebb folyó a Balti-tengerrel, míg a **Duna** a Fekete-tengerrel kapcsolja össze az országot. A folyókat sűrű csatornahálózat köti össze. Közülük a legjelentősebb az 1992-ben átadott **Duna-Majna-Rajna** csatorna.

Németország és domborzata

II. Történelmi háttér

Az első **Német-Római Birodalom** 962-ben jött létre, és különböző formákban egészen 1806-ig létezett, amikor is a napóleoni háborúk során felbomlott.

A második birodalom, a **Német Császárság** kikiáltása 1871. január 18-án, Versailles-ban történt, a franciák porosz-francia háborúban elszenvedett veresége után.

A *Harmadik Birodalom* a nemzeti szocialisták birodalma volt 1933-tól 1945-ig. Hitler politikájának következményeként tört ki a II. világháború 1939. szeptember 1-jén.

A háború után kialakított angol, amerikai és francia megszállási zónák területén jött létre 1949-ben a **Német Szövetségi Köztársaság** (NSZK); és ugyanebben az évben a szovjet megszállási zóna területén a **Német Demokratikus Köztársaság** (NDK). Az NDK szovjet típusú pártállammá vált, amelynek gazdasági színvonala egyre jobban elmaradt az NSZK-étől. Az NDK csak úgy akadályozhatta meg több millió állampolgárának nyugatra vándorlását, hogy szögesdróttal, fallal és aknázzal zárta le nyugati határát.

1989-ben az NDK politikai rendszere összeomlott, és a szembenállás jelképének számító berlini falat lebontották. 1990. október 3-án kimondták a két **Németország** újraegyesítését.

A berlini fal lebontása

III. Németország népessége

Németország **82 millió** lakójával Európa második legnépesebb országa (csak a Független Államok Közössége előzi meg). Népsűrűsége 230 fő/km², de a Ruhr-vidéken eléri az 5500 fő/km²-t.

Hazánkhoz hasonlóan Németországban is megfigyelhető a **természetes fogyás**. Százezer lakosra 833 élveszületés, de 1055 halálozás jut. A német társadalom a fejlett országokhoz hasonlóan öregedő: a 14 éven aluliak aránya 14,4 százalék, a 65 éven felülieké ugyanakkor 19 százalék.

A bevándorlással sikerül Németország népességét szinten tartani, ugyanis Németország a vendégmunkások és a menekültek kedvelt célországa. Emiatt négy-milliós török, olasz, szerb, görög, lengyel és horvát kisebbség jött létre, és egyre növekszik a harmadik világból betelepülők száma (indiaiak, kínaiak, afrikai feketék) is.

Török vendégmunkások

IV. Németország gazdasága

Az Amerikai Egyesült Államok és Japán után Németországé a világ harmadik legerősebb gazdasága; a nemzetközi kereskedelemben is csak az USA előzi meg. Németország 1991 óta hazánkunk is legfontosabb külgazdasági partnere. Különösen gép- és vegyipari termékei vívtak ki komoly rangot a világpiacon.

Hagyományosan híres a német **autógyártás**, melynek legfontosabb központjai például Stuttgart (*Daimler-Benz*), München (*BMW*), Köln (*Ford*), Frankfurt környéke (*Opel*) és a Hannover mellett Wolfsburg (*Volkswagen*). A **repülőgépgyártás** központjai Hamburg és München (*Messerschmitt*).

A világpiacon ismertek a német **elektrotechnikai, híradástechnikai és elektronikai** cégek, mint a *Siemens* (München) vagy a *Bosch* (Stuttgart).

A német vegyipart hasonlóan híres monopóliumok uralják, mint az autógyártást. Ilyen a világon a második legnagyobb a *BASF* Ludwigshafenben vagy a *Bayer-Művek* Kölnben.

A Mercedes Múzeum Stuttgartban

A német gazdaság számára komoly problémát jelent a **munkanélküliség** és a **családtámogatási rendszer** merevsége. Az egykori NDK **integrációja** ugyancsak költséges, hosszú távú feladatot jelent. Az **euró** bevezetése és az Európai Unió keleti bővítése is nagy változásokat hoz a német gazdaságban.

MUNKALAP

1. Lásd el -i képzővel az alábbi tulajdonneveket!

Német-középhegység

Rajna

Német-Római Birodalom

Német Szövetségi Köztársaság

2. Az első szövegrész és a térkép alapján töltsd ki az alábbi táblázatot!

NÉMETORSZÁG TÁJEGYSÉGEI	AZ ORSZÁG MELYIK RÉSZÉN TALÁLHATÓ?	MILYEN A TÁJEGYSÉG TERÜLETE?	MILYEN GAZDASÁGI TEVÉKENYSÉGET FOLYTATNAK?	MILYEN VÁROSOK TALÁLHATÓK E TERÜLETEN?

3. A második szövegrész alapján egy-egy mondattal felelj a kérdésekre! **Használd történelmi háttértudásodat!**

Mi indokolja a Harmadik Birodalom elnevezést?

.....

Miért jött létre két német állam 1949-ben?

.....

Milyen jelképes értelme volt a berlini fal lebontásának?

.....

TANULÓI ÉRTÉKELÉS

A legfontosabb, amit megtanultam, az, hogy

A legjobban az tetszett, hogy

Az jelentette a legtöbb problémát, hogy

A következőről szeretnék még többet megtudni:

Kitől tanultam a legtöbbet?

JAPÁN

I. Földrajzi környezet

Japán egy 3000 km hosszan elnyúló szigetíven helyezkedik el, amely négy nagy és mintegy 3900 apró szigetből áll. A nagyobb szigetek: **Honshu, Hokkaido, Kyushu, Shikoku**. A szigetek óceáni kőzetlemezek alábukási vonalában alakultak ki, így erőteljes vulkáni tevékenység jellemző, és a földrengések sem ritkák. Jelenleg mintegy 60 működő vulkán található az ország területén, amelyek közül a 3700 méter magas **Fudzsijama** az ország jelképe. Az

1. kép: A Fudzsijama

ország területének 80 százaléka hegyvidék, a hegységek a **Pacifikus-hegység-rendszer** tagjai. Japán éghajlatát alapvetően a mérsékelt övi **monszunok** befolyásolják. A legfontosabb mezőgazdasági termény a **rizs**, de dinamikusan fejlődik a gyümölcsstermesztés is. Az állatfelférje-szükséglet legnagyobb részét a **halászat** elégíti ki, amelyben Japán az első a világon.

II. Történelmi háttér

Japán őslakói, az **ajnu**k az ázsiai kontinensről vándoroltak be a szigetekre. Az első egységes államalakulat létrejöttét az V. századra teszik. Ettől az időtől kezdve szoros kapcsolat jött létre Kínával: átvették tőlük az írásrendszert, az időszámítást, a tudományos és kulturális eredményeket. Az ősi vallás, a **sintoizmus** mellett a VI. századtól megjelent Japánban a **buddhiz-**

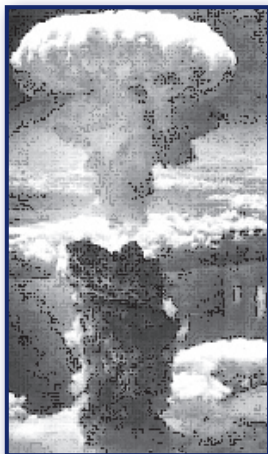
2. kép: Sinto szentély

mus is. A VII. században kialakult a **feudális** gazdálkodási rendszer, az államforma pedig a VIII. századtól **császárság** lett. A XII. századtól a hercegi családok háborúskodása vezetett a **sógunok** (katonai kormányzók) hosszú uralmához, amely a szellemi hanyatlás időszakát volt Japánban. 1868-ban a császári hatalom visszaállítása (**Meidzsi-restauráció**) új korszakot nyitott Japán történelmében. A császárok székhelye és a főváros ettől kezdve **Tokió** lett (a régi császárváros, **Kiotó** helyett). Megkezdődött a gyors **polgári átalakulás**, a **tőkés nagyipar** kialakítása, amelyben az állam játszott a fő szerepet.

3. kép: Az Arany Templom

Az I. világháborúból az **antant** hatalmak oldalán győztesként került ki az ország, de a két világháború között megerősödő szélső-jobboldal hatására a II. világháborúba

4. kép: Gombafelhő
Hiroshima felett

Németország oldalán lépett be. A csendes-óceáni térségben főleg az Amerikai Egyesült Államokkal került összeütközésbe, ami az atomfegyver tragikus következményekkel járó bevetéséhez vezetett (1945. augusztus 6–9. Hiroshima és Nagaszaki).

A háború utáni amerikai gyámokodás alatt az ország alkotmányos monarchiává alakult.

Szétválasztották a hatalmi ágakat, bevezették a nyugati demokrácia szabályait. Az 1947-ben elfogadott új alkotmányban Japán örökre lemondott a hadviselés jogáról.

III. Japán népessége

130 milliós lakosságát tekintve Japán a hetedik helyen áll a világon. Népsűrűsége 330 fő/km², ami háromszor akkora, mint hazánké. Ráadásul a népesség eloszlása szélsőséges: a Tokió-Oszaka **megalopolisz (Tokaidó)** a legsűrűbben lakott, ugyanakkor a hegységekben és az északi szigeteken kicsi a népsűrűség.

Japán a világ leggyorsabban öregedő társadalma. A második világháborút követő fejlődés következtében javult az életszínvonal, ezáltal növekedett a várható életkor is. Az alacsony születési arányszám miatt a 65 éven felüli lakosság arányszáma 2020-ra elérheti a 25 százalékot.

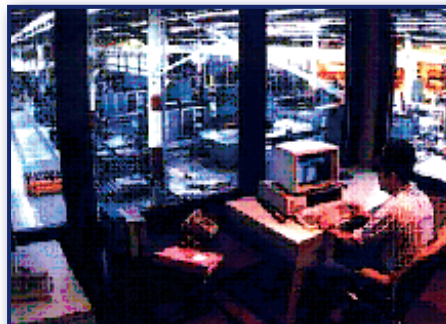
Japánban a **konfucianizmus** hagyománya fontos szerepet tölt be a társadalom szerveződésében. Az egyik legfontosabb konfuciánus alapelv az idősek feltétlen tisztelete. A fiatalabb korosztályok azonban – a nyugati mintának megfelelően – egyre kevésbé tekintik kötelességüknek, hogy idős szüleiket, rokonokat támogassák.

IV. Japán gazdasága

1992-re Japán a világ **második legnagyobb gazdasága** lett. Ezt az eredményt az 1950-es évektől induló „**japán gazdasági csoda**” révén érték

el, amelynek legfontosabb tényezői a következők:

- Az állami adóbevételek jelentős részét gyárak, üzemek építésére, **fejlesztésére** fordították.

5. kép: Automatizált ipari csarnok

- A **tőkefelhalmozást** jelentősen segíti a katonai kiadások alacsony szinten tartása.
- A beruházások fontos forrása a takarékos japán nép, amely fegyelmezett és jól képzett **munkaerőt** is jelent egyben.
- Az **Amerikai Egyesült Államok** támogatta Japánt, mert a koreai (1953–55) és a vietnámi (1964–73) háborúhoz nehézipari bázisra, másrészt a Szovjetunió közelében erős szövetségesre volt szüksége.
- A **legkorszerűbb** berendezéseket és műszaki eljárásokat vásárolták meg és fejlesztették tovább (tranzisztor, fényképezőgép- és gépkocsialkatrészek, chip stb.).
- Mivel Japán szegény nyersanyagokban és energiahordozókban, a siker csak a **külkereskedelem** fejlesztésével volt megvalósítható.
- Japán versenyképességének kulcsa a világpiachoz való kiváló alkalmazkodóképesség. Először alkalmazták a **robottechnikát** a járműgyártásban. A japán ipar erőssége **mini-atürizálás**.

Japánban 1992-ben gazdasági **recesszió** (visszaesés) kezdődött el. A kormányzat komoly intézkedéseket tesz a gazdaság élénkítésére (az infrastruktúra fejlesztése, a vállalkozások megsegítése), de ennek hatására még várni kell.

MUNKALAP

1. Az első szövegrész alapján írd rövid ismertetőt az 1. képről! A szövegrész információi közül az összes olyat használd fel, amely kapcsolatban áll a képpel!

2. Milyen kapcsolatban állnak Japán földrajzi környezetével az alábbi szavak? Az első szövegrész alapján egy-egy mondatral válaszolj a kérdésre!

sziget

monszun

halászat

3. Emeld ki a második szövegrészből az egyes időszakokat jellemző kulcsszavakat! Ahol az évszázad hiányzik, írd be a megfelelőt!

ÉVSZÁZAD	KULCSSZAVAK
V–VI. század	anju, egységes államalakulat, Kína, írásrendszer, időszámítás, sintoizmus, buddhizmus
VII–VIII. század	
	Sógun
	Meidzsi-restauráció, Tokió, polgári átalakulás, tőkés nagyipar,
XX. század	

4. A második szövegrész alapján válaszolj a kérdésekre!

Melyik vallás temploma a 3. képen látható épület? Hogyan derül ki ez számodra a szövegből?

Milyen módon jelent meg Japánban ez a vallás? Hogyan derül ki ez számodra a szövegből?

5. A harmadik szövegrész segítségével egészítsd ki a szöveget!

Japánban a konfucianizmus hagyománya fontos szerepet tölt be a társadalom szerveződésében.

Az egyik legfontosabb konfuciánus alapelv -----

----- Ugyanakkor Japánban a fiatalabb korosztályok

Ez azért probléma, mert Japán -----

E folyamat háttérében az áll, hogy -----

A probléma súlyát jelzi az a számítás is, amely szerint -----

Japán népességének egy másik fontos jellemzője, hogy a főváros -----

míg a ----- Mindent összevetve Japánban 130 millió

6. Milyen jelentéseit ismered a *csoda* szónak? Miért használják abban a kifejezésben, hogy a „japán gazdasági csoda”?

TANULÓI ÉRTÉKELÉS

A legfontosabb, amit megtanultam:

A legjobban az tetszett, hogy -----

Az jelentette a legtöbb problémát, hogy -----

A következőről szeretnék még többet megtudni -----

Akitől a legtöbbet tanultam -----

NÉPESEDÉSI FOLYAMATOK MAGYARORSZÁGON

1. A népesedési folyamatok

A **népesedési** – más néven **demográfiai** – folyamatok összességükben a népesség számának és összetételének alakulását jelentik. A továbbiakban tehát Magyarország **lélekszámáról**, a **születések** és a **halálozások** számáról, a **házasságkötések** és a **válások** arányáról és a népesség kor és nem szerinti megoszlásáról lesz szó. Sőt, a **nemzetközi vándorlás** mértéke is ide tartozik, hiszen ez a folyamat szintén hatással van a népesség számának és összetételének változásaira.

Az ismertetés során a Magyarországot jellemző tények mellett szerepet kapnak a nemzetközi helyzetre utaló információk is. Ez lehetőséget ad az összehasonlításra, hazánk helyzetének értékelésére. Fontos nyomon követni azt is, hogy az elmúlt évtizedek során milyen irányba változtak a népesedési folyamatok. Ennek megfigyeléséhez a jelent és a közelmúltat jellemző adatok nyújtanak segítséget.

2. Magyarország lélekszámának alakulása

Természetes fogyásról akkor beszélünk, ha a születések és a halálozások számának különbsége negatív, azaz ha többen halnak meg, mint ahányan születnek. Ha a születések és a halálozások számának különbsége pozitív, akkor **természetes szaporodásról** beszélünk.

2005. január 1-jén hazánk népességének lélekszáma 10 096 000 volt. 1980-ban 10 710 000 ember élt Magyarországon. Így a világ kevés, **csökkenő népességű** országai közé tartozunk.

A demográfiai helyzet magyar sajátossága, hogy a tartósan **alacsony termékenységhoz** mind a mai napig tartósan **magas halandóság** társul: 1981 óta minden évben többen halnak meg, mint amennyien születnek. A két népesedési jelenség mérlege: a természetes fogyás 2004-ben 37 ezer fő volt. A népesség lélekszámának tartós csökkenése – amely előrelátható

az elkövetkezendő évtizedekben is – a népesedési helyzet súlyos tehertétele lesz.

3. A születések és halálozások számának alakulása

Soha nem született olyan kevés gyermek hazánkban, mint az utóbbi évtizedben. 2004-ben 95 ezer csecsemő született: ez a szám a **termékenység** hazánkban mért, történelmileg legalacsonyabb szintjét jelenti.

Általános európai jelenség, hogy a nők **idősebb korokban** szülik meg első gyermeküket, és a gyermekek egyre nagyobb hányada **házasságon kívül** születik. E két utóbbi jelenség hazánkban is megfigyelhető: 2004-ben a gyermekek 34 százaléka házasságon kívül született.

Magyarországon a **művi abortuszok** gyakorisága a nagymértékű csökkenés ellenére is sokkal magasabb, mint a nyugat-európai országokban. 2004-ben 53 ezer terhességet szakítottak meg. Száz élveszületésre 56 terhességmegszakítás jutott.

A **halálozási viszonyok** az utóbbi évtizedben számottevően **javultak**. Igen fontos körülmény, hogy a születéskor várható élettartam 2001-ben először haladta meg a 72 évet, 2004-ben 72,8 év volt. A férfiak és nők életésélyei Magyarországon soha nem voltak olyan jók, mint jelenleg: 2004-ben a férfinépesség születéskor várható élettartama 68,7 év, a női népességé 77,1 év volt. 1990 óta a születéskor várható élettartam mintegy 4 évvel nőtt.

A születéskor **várható élettartam** mind nemzetközi összehasonlításban, mind az ország gazdasági fejlettségéhez képest jelenleg is **alacsony**. Ez az elmaradottság az egész XX. századra jellemző volt, de az 1960-as és az 1990-es évek közötti három évtizedes időszakban még növekedett is. Valószínű azonban, hogy hazánk az életkilátások javulása miatt a jövőben fokozatosan felzárkózik a legfejlettebb európai országokhoz.

4. A házasságkötések és a válások számának alakulása

A népesedési viszonyok jellemzője a **házassági kedv** csökkenése, amely az 1990-es évek kezdete óta tapasztalható. Két évtizeddel korábban csaknem kétszer olyan nagyobb volt a házasságkötések gyakorisága, mint napjainkban. Jellemző, hogy a házasságkötéseket **későbbre halasztják**: a férfiak leggyakrabban 30–34 éves korukban, a nők 25–29 éves korukban kötnek házasságot.

Az egyre ritkábbá váló házasságkötések és a **gyakori válások** kedvezőtlenül befolyásolják a házasságok mérlegét. 2004-ben közel 77 ezer házasság szűnt meg, és alig 44 ezret kötöttek. A házas népesség részaránya az 50 százalékot sem éri el. Ezek az adatok komoly társadalmi problémákra utalnak.

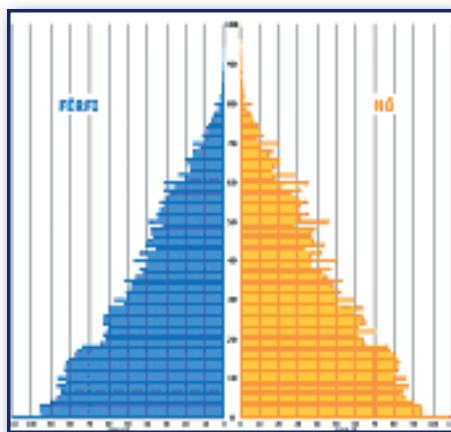
5. A népesség kor és nem szerinti megoszlása

Az évtizedek óta fennálló alacsony termékenység és az öregkorban is javuló életésélyek miatt nő és a jövőben is növekedni fog az **idősek részaránya**. Ez azt jelenti, hogy egyre je-

lentősebb lesz a 65 éves és a 65 évesnél idősebb népesség viszonylagos súlya a 15 és 64 éves korú népesség viszonylagos súlyához képest. Ez a mutató – amely az idős népesség eltarthatósági rátája – egy fél évszázaddal ezelőtt még 11 százalék volt, 2004-ben azonban már megközelítette a 23 százalékot.

Az **öregedési index** – amely a 65 évesek és idősebbek részarányát a 0–14 évesek részarányával hasonlítja össze – fél évszázad alatt 30 százalékról csaknem 100 százalékra nőtt. Ez azt jelenti, hogy 2004-ben lényegében azonos volt a 0–14 évesek és a 65 évesek és idősebbek száma. Az idősek hányadának jelentős növekedése a munkaképes korúak részarányához képest jelentős gazdasági–társadalmi és nem utolsósorban politikai következményekkel jár.

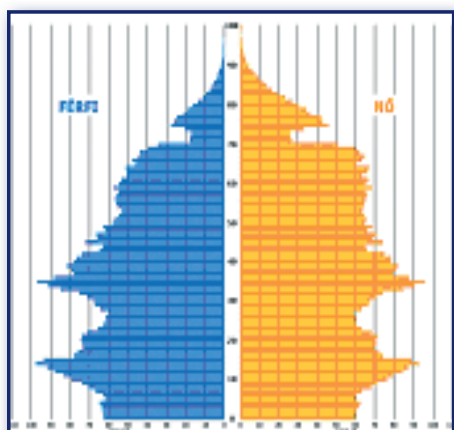
1995-ben 1000 férfira 1089 nő jutott. Az előszámítások szerint 2020-ban 1000 férfira 1106 nő fog jutni. A **nemek aránya** lakóhely szerint is igen jelentősen eltér: az 1995-ös felmérés szerint Budapesten 1000 férfira 1164 nő jutott, a községekben pedig 1051. A nőtöbblet tehát Budapesten a legnagyobb, ennek pedig az az oka, hogy a népesség **előregedése** a községektől a főváros felé haladva növekszik.

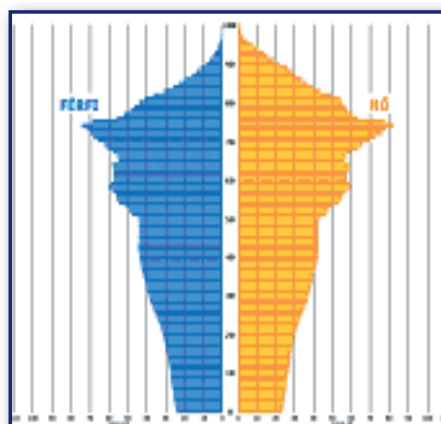
Magyarország korfája 1910-ben

Magyarország korfája 1960-ban

Magyarország korfája 1990-ben

Magyarország várható korfája 2050-ben

6. A népesség kor és nem szerinti megoszlása korfák tükrében

A korfa olyan ábra, amely két tényező (életkor és nem) kölcsönös összefüggését szemlélteti. Az alábbi korfák a magyar népesség kor és nem szerinti megoszlását mutatják. Egy függőleges vonal 10 ezer főt jelent. Amint látható, a korfák több mint 100 év folyamatait mutatják be.

A korfák elemzése több **következtetés** megfogalmazására ad lehetőséget. Jól nyomon követhetők például az alábbiak: a kiegyezés utáni gyors demográfiai növekedés, az első és a második világháború hatása a népesség számának alakulására, a születésszám növekedése az 1950-es évek elején bevezetett abortusztilalom miatt.

7. A nemzetközi vándorlás

2005. január 1-én mintegy 141 ezer érvényes engedéllyel rendelkező külföldi állampolgár tartózkodott Magyarországon. Ez az ország népességének alig 1,4 százaléka; a részarány tehát nemzetközi összehasonlításban jelentéktelen.

A bevándorlók túlnyomó része a **szomszédos országokból** kerül ki az ottani gazdasági helyzet vagy a nemzetiségi megkülönböztetések miatt. Ugyanakkor egyre nagyobb számban telepednek le hazánkban Ausztriából és Németországból érkezett nyugdíjasok is.

2004-ben közel 17 ezer fővel többen jöttek az országba, mint ahányan elhagyták az ország területét. Ez a pozitív vándorlási különbség kedvezően hatott a tényleges fogyás mértékére. A tényleges fogyás mértéke azonban így is igen magas: 2004-ben elérte a 21 ezer főt.

MUNKALAP

1. A) Igen sok szó esik napjainkban a magyar népesség nagymértékű fogyásáról. Egy országos közéleti napilap közvélemény-kutatást végez a korosztályodhoz tartozó diákok körében. Rövid, lényegre törő, kb. egyoldalas választ várnak arra a kérdésre: hogyan látod ezt a problémát, mi a véleményed erről a jelenségről?
- B) Egy fiataloknak szóló ismeretterjesztő-szórakoztató magazin közvélemény-kutatást végez a magyar népesség nagymértékű fogyásáról. Rövid, szubjektív hangú, kb. egyoldalas választ várnak arra a kérdésre: mi a véleményed a magyar népesség nagymértékű fogyásáról, miben látja e jelenség okait?
2. A) A második, harmadik és negyedik szövegrészben többféle információt találhattok Magyarországgal kapcsolatban. Kérdezzetek rá a szakkifejezésekre! Írjatok olyan kérdéseket, amelyekre a szöveg leglényegesebb megállapításai választ adnak!

Pl. Mit jelent az a demográfiai kifejezés, hogy életesély? Mit nem jelent ebben a szövegben?

B) A második, harmadik és negyedik szövegrészben többféle információt találhattok Európával és a nemzetközi helyzettel kapcsolatban. Kérdezzetek rá ezekre a kijelentésekre!

Pl. Általában mikor szülik meg első gyermeküket a nők? És Európában?

C) Emeljétek ki a második, harmadik és negyedik szövegrészből a Magyarországgal kapcsolatos információkat!

Pl. Magyarország a világ csökkenő népességű országai közé tartozik.

D) Emeljétek ki a második, a harmadik és negyedik szövegrészből az Európával, illetve a nemzetközi helyzettel kapcsolatos információkat!

Pl. A nyugat-európai országokban kevesebb a művi abortuszok száma, mint hazánkban.

3. Keressétek ki a második, harmadik és negyedik szövegrészből az alábbi kijelentések bizonyítékait! A bizonyítékok számszerű adatok legyenek!

A SZÖVEGRÉSZBŐL VETT INFORMÁCIÓ, ÉRTÉKELÉS ÉS KÖVETKEZTETÉS	BIZONYÍTÉK
Magyarországon a művi abortuszok száma nagyon magas.	
A nők hosszabb ideig élnek, mint a férfiak.	
Magyarország lélekszáma egyre jobban csökken.	
Az emberek születéskor várható élettartama egyre jobban nő.	
Magyarországon a gyermekek egyre nagyobb hányada házasságon kívül születik.	

4. A szöveg ötödik, hatodik és hetedik egységében olyan információkat találhattok, amelyek Magyarország múltbeli, jelenkori és jövőbeli helyzetéről szólnak. Töltsétek ki az alábbi táblázatot! Vannak összefüggések vagy következtetések, amelyek nincsenek kimondva a szövegben. Ezeket próbáljátok meg kikövetkeztetni a szövegkörnyezetből, illetve támaszkodjatok meglevő ismereteikre. Használjatok olyan kifejezéseket, mint életesély, részarány, születésszám.

	MI JELLEMEZTE MAGYARORSZÁGOT A MÚLTBAN, ILLETVE A KÖZELMÚLTBAN?	MI A JELLEMZŐ A MAI HELYZETRE?	MI VÁRHATÓ A JÖVŐBEN?
Mit tudunk meg a szövegből a népesség kor szerinti megoszlásával kapcsolatban?			
Mit mond el a szöveg a népesség nem szerinti megoszlásáról?			
Mit mond a szöveg a nemzetközi vándorlásról?			

5. A szöveg hatodik egységében található négy korfa egy-egy év helyzetét ábrázolja. Képzeljétek el, hogy az adott évben éltek Magyarországon, majd válasszatok egy-egy szerepet kor és nem szerint (idős bácsi, fiatalasszony, diáklány)! E nézőpont alapján jellemezzétek írásban – utalva röviden a történelmi háttérre – a magyar népességi helyzetet! A csoport tagjai ezután kiselőadásban mutathatják be az adott évet.

6. A szövegben elsősorban tényszerű adatokkal találkozhattál, ugyanakkor szerepeltek benne értékelő megjegyzések, illetve előfeltételezések is. Mely folyamatokra mondanád, hogy kedvezők? Melyek jeleznek szerinted problémákat?

7. Képzeljétek el, hogy iskolátokban külföldi diákok tesznek látogatást. Miután részt vettek egy intenzív magyar nyelvtanfolyamon, szeretnének megismerkedni a magyar diákokkal, és igen érdeklődnek az ország iránt is. A közös beszélgetés során az alábbi kérdéseket és gondolatokat fogalmazzák meg. Mit felelnétek ezekre?

- Hány ember él Magyarországon?
- Úgy hallottuk, hogy nálatok több a férfi, mint a nő.
- Nálunk elég sok gyermek szülei válnak el, itt mi a helyzet?
- Szüleink azt mesélték, hogy amikor ők jártak iskolába, sokkal nagyobb volt az osztálylétszám. Ez Magyarországon is így van?
- Szerinted mi ennek az oka?
- Nálunk elég sok külföldi állampolgár él. Itt is vannak bevándorlók? Mely országokból jönnek a legtöbben?
- Igaz, hogy a nők nálatok is hosszabb ideig élnek, mint a férfiak?
- Magyarországon a városokban vagy vidéken él több idős ember?
- Mi ennek az oka?

TANULÓI ÉRTÉKELÉS

A legfontosabb, amit megtanultam:

A legjobban az tetszett, hogy

Az jelentette a legtöbb problémát, hogy

A következőről szeretnék még többet megtudni

Kitől tanultam a legtöbbet?
